

OPPGAVE 1

Tillit til den frie og uavhengige pressen

Grensene mellom journalistikken, kommunikasjonsbransjen, og reklamebransjen er blitt mindre tydelige, og vi ser at uttrykkene og tenkemåtene til de tre bransjene påvirker hverandre. Norges befolkning er avhengig av tilliten de har til pressen og motsatt, men nå som grensene har blitt uklare er det en frykt for at denne tilliten vil svekkes. En hovedendring fra slik mediene var i gamle dager, er at det nå finnes så mye innhold at problemet ikke lenger er tilgang til informasjon, men god filtrering og oversikt. Tilliten til pressen lett kan svekkes, så derfor er jeg bekymret for hvilke konsekvenser dette kan få for den frie og uavhengige pressen? Må vi bli mer kildekritiske jo mer tilgang vi får på informasjon? Og i hvor stor grad blir vi påvirket av medieverdenen?

Vi blir alle påvirket på en eller annen måte av de mediene vi omgir oss med, men det finnes ulike teorier om hvordan vi blir påvirket, og i hvor stor grad dette styrer våre holdninger og handlinger. Da media opptar en stor del av hverdagen vår er det klart at det påvirker oss. Vi blir matet med informasjon døgnet rundt, og det er nettopp vår jobb som mottakere å filtrere og skape en oversikt over hva avsenderen bak mediene sender ut. I dag ser vi at nyhetsmediene har makt ved at de er med på å sette saker på dagsorden, hvor det handler om makten til å kunne bestemme hva folk er opptatt av og snakker om. Slik kan vi påstå at mediene har en stor innflytelse på samfunnet vårt gjennom dagsordenfunksjonen. Men vil det si at vi som mottakere har tillit til alt som kommer på dagsorden som media fører oss med?

Det er vanskelig å påvirke folks handlinger og holdninger gjennom media, men en medieteorier forteller oss at det nytter hvis gjentakelsene er mange nok, og foregår over tid. Ifølge professor Helge Østbye¹, vil ikke et enkelt tv-program eller en kampanje endre holdninger, men gjentatte drypp av påvirkning over tid vil ha en virkning. Dette er en type påvirkningsteori som kalles kultivasjonsteori. Blir det satt samme sak på dagsorden gjentatte ganger vil mottakeren som leser dette tro på det tilslutt, uansett om saken er ekte eller falsk. Men gjelder dette kun dagsordenfunksjonen og hvilket

¹ Østbye Helge, professor

samfunnsansvar og forhold til kildene har norske medier?

Vær varsom-plakaten sier noe om mediene samfunnsansvar og forholdet til kildene.² Men generelt alle som tar nettet til nytte for å ytre sine meninger bør også vise nettvett og digital dømmekraft. All redaksjonell virksomhet i Norge følger vær varsom – plakaten som da spiller på den etiske grunnloven, hvor norske medier styres etter det som kalles den sosialt ansvarlige pressemodellen, hvor pressen har en fri stilling men som samtidig påtar seg en presseestetisk selvjustis. En journalist har et ansvar, og det er å passe på at alt som publiseres er sant. På dette grunnlaget blir det bygd tillit mellom avsender og mottaker. All informasjonen journalisten får, må derfor sjekkes grundig. Kildene skal være pålitelige og relevante. Dette er et stort ansvar som blir belønnet med tillit fra mottaker.

Det har skjedd en stor endring i den digitale revolusjonen fra 2000-tallet som har ført til at alle er i stand til å opptre som publisister, og det finnes den dag i dag knapt grenser på hva man kan legge ut og eksponere for resten av verden, dette følger med et stort ansvar ikke bare for publisistene men også vi som blir eksponert, sier, og videreformidler. Evne til kildekritikk er derfor blitt viktig for alle, og ikke bare journalister. Men hvilke konsekvenser vil oppstå hvis vi ikke er kildekritiske og hvilke konsekvenser vil det få for den frie uavhengige pressen dersom tilliten svekkes?

Journalister sin jobb er bygget på tilliten til mottakeren av produktet. Tilliten til at journalisten sitt arbeid er bygd på at kildene er pålitelige og relevante og at produktet er korrekt. Siden 2000 tallet er den digitale verden blitt slik at alle kan være publisister hvor vi kan videreformidle, ytre våre meninger, og bli eksponert for det aller meste.³ Dette gjør det kanskje vanskelig for folk flest å være kildekritiske til absolutt alt man kommer over på nettet. Dette kan føre til at kultivasjonsteorien tar overhånd, hvor det handler om

² NdlA, medieetikk, kildekritikk, og personvern

³ NdlA, Teorier om medienes påvirkningskraft

at vi blir påvirket jo mer eksponert vi blir for noe gjentatte gang. Dette kan føre til at folk ikke lenger orker å være kildekritiske, men heller velger å vente til den samme nyheten har kommet igjen mange nok ganger før man velger og tro på det og har blitt påvirket. Dette er ikke bra for samfunnet og ytringsfriheten da sannheten blir svekket og ført bak lyset av alle de falske nyhetene på grunnlag av at vi er ukritiske. Dette mener jeg går utover yrket til journalistene da deres jobb er å sikre informasjonen som blir sendt ut til mottakeren. De får betalt for dette, og det er et yrke de brenner av, som dessverre kan havne i skyggen av mistillit blant befolkningen på grunnlag av å ferdes ukritisk på nettet og suge til seg all informasjon man kommer over mange nok ganger. Ikke bare gjelder dette journalister men generelt avsendere av et mediebudskap hvor formålet er å påvirke handlingene og holdningene våre på en bestemt måte, for eksempel få oss til å kjøpe et bestemt produkt eller stemme politisk. Ved hjelp av å være kritisk til informasjonen vi daglig blir eksponert for på nettet, sparer vi oss fra å miste bakkekontakt, det vil si at vis vi ikke opptrer kildekritisk vil vi tilslutt tro på alt av informasjon vi kommer over, media vil da være med på å skape en uvirkelig verdensbildet, hvor vi vil tegne et bilde på hvordan verden og samfunnet er basert på informasjon på nettet som vi har blitt eksponert for gjentatte ganger. For journalister for eksempel, vil dette si at deres yrke vil i fremtiden forsvinne som en konsekvens av mistillit. Deres harde arbeid når det kommer til kildekritikk og informasjon basert på fakta vil ikke bli satt pris på, da verden fra før er vant med flere tusen forskjellige nyheter som kommer fra usanne kilder.

Mennesker reagerer ulikt på mediepåvirkning. Hvordan og i hvilken grad vi påvirkes, er avhengig av personlighet, tidligere erfaringer, og sosialt nettverk, men det vi alle som benytter oss av nettet har til felles er at vi må opptre kildekritisk selv om alle kan benytte seg av ytringsfriheten er det fremdeles viktig å sjekke opp kildene til ytringene og ikke tro på alt du leser. Ytringsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratisk samfunn, samtidig som at det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke

kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle⁴, slik at det er derfor oss som brukere av media til å være litt journalister selv, å gi tillit til kommunikasjonsbransjen, journalistikken og reklamebransjen slik at vi sammen kan spille på lag for å bevare et mediesamfunn basert på kildekritikk, og tillit så vi ikke mister virkelighetsoppfatningen på hva som er rett og galt, men heller spille på samme linje og lære av de som jobber i bransjen.

Samfunnsdebatt på den digitale arena

I samfunnsdebatten er ikke lenger bare å finne i aviser, på tv eller radio, men den har forflyttet seg over på det store internettet hvor Facebook, Instagram, Twitter, og YouTube regjerer. Men, det er ikke før nå at vi har støtet på utfordringer knyttet til samfunnsdebatten. Informasjonskløfter, og digitale skiller har gjort samfunnet mer polarisert ved at ikke alle deltar i samme debatt på samme arena. I denne teksten skal jeg drøfte hvilke utfordringer dette fører med seg, og prøve å svare på hvorfor samfunnet har blitt så polarisert.

Den norske offentligheten har blitt mer polarisert de siste årene i takt med den digitale utviklingen. Et polarisert samfunn er noe vi ikke ønsker da det betyr uenighet mellom to parter. Vi vil ha en ærlig og saklig samfunnsdebatt hvor alle kan bidra med sine meninger, uten at det er en liten gruppe mennesker som taler for resterende. Det er nettopp det som har skjedd da informasjonskløfter har oppstått. Informasjonskløfter oppstår når folk har ulik tilgang til informasjon. Utvikling av digital kompetanse er et viktig tiltak for å motvirke at digitale skiller oppstår. Nye medier gir adgang til store mengder informasjon og gjør det enkelt delta i samfunnsdebatten, men ikke alle benytter seg av denne muligheten. Vi bruker mediene forskjellig, og dermed oppstår det informasjonskløfter og digitale skiller mellom generasjoner, verdensdel, og mennesker med ulikt kulturell kapital. Det er også systematiske forskjeller på hvordan man klarer å dra nytte av tilgangen til internett som gjør at dette skille oppstår. Slike skiller gjør at en samfunnsdebatt på en digital arena ikke inkluderer alle, men bare et fåtall av en

⁴ Ndla, pressens samfunnsrolle

bestemt gruppe. Utfordringer med dette blir da at den gruppen som deltar i debatten snakker på vegne av andre generasjoner og andre mennesker som ikke har digital kompetanse til å benytte seg av den debatten. Det er dette som gjør samfunnsdebatten så polarisert da det er lite innflytelse med meninger fra et større publikum, men kun et fåtall. Ekstreme stemmer får mer plass og det gjør at de mindre stemmene ikke blir sett eller hørt.

I en debatt skal alle høres og sees, men det er nettopp i den digitale verdenen at denne muligheten blir overrumplet på grunnlag av digitale ferdigheter og ulik benyttelse av informasjon av internett. Vis alle samfunnsdebatter på digitale arenaer skal avgjøres og blir hørt må flere folk bidra og bli med i debatten. Vi kan ikke la det være slik at en liten gruppe med mennesker skal snakke på vegne av majoriteten til det norske folk. Da vil det ikke lenger være demokrati der alle blir hørt, men en grov utnyttelse av ytringsfrihet på et avgrenset området, hvor ekkokammer er noe vi ikke ønsker. Ekkokammer blir brukt om en situasjon hvor informasjon, ideer eller oppfatninger blir forsterket gjennom repetert

kommunikasjon innenfor en avgrenset gruppe⁵, her er det også rom for å spre usann informasjon som også er en utfordring den digitale samfunnsdebatten står ovenfor da det er rom for kultivasjon og ekkokammereffekt på et avgrenset området hos en gruppe mennesker.

SINTEF – Forsker Petter Brandtzæg hevder at det å kunne betjene en PC og internett snart er like viktig som å kunne lese, og at derfor er digital kompetanse nedfelt som en grunnleggende ferdighet i norske læreplaner⁶. Selv synes jeg det Brandtzæg sier er fornuftig da teknologien og den digitale verdenen stadig utvikler seg og blir mer og mer en del av vår hverdag. Derfor er vi nødt til å tilpasse oss, alle aldre, slik at vi unngår at det kun er en gruppe individer som holder debatter og taler for resten, men at har opplæring i hvordan man selv kan benytte seg best mulig av nettet. Nå trenger man ikke lenger å gå ut av huset for å delta på en samfunnsdebatt, men er kun få tastetrykk unna fra å ytre sine meninger og delta.

Avslutningsvis vil jeg påstå at det finnes flere utfordringer med å ha en samfunnsdebatt på en digital arena, som at det holdes på et avgrenset området for en avgrenset gruppe mennesker som vet å benytte seg av informasjonen på internett. Dette gjør at en stor andel av den norske majoritet blir utelatt, og lar det være opp til den avgrensede

⁵ NdlA, Ekkokammereffekter

⁶ NdlA, Brandtzæg Petter, SINTEF-forsker

gruppen å styre debatten. Slik kommer det sterke meninger frem som gir et polarisert samfunn sted til å vokse. Flere stemmer fra flere kulturer og generasjoner havner i skyggen og blir ikke hørt. Vi må finne løsninger, samtidig som den digitale verdenen fortsetter å vokse er det ikke annet å gjøre enn å holde følge å lære seg å benytte seg av informasjonen internett har å tilby på best mulig måte, slik at vi kan stoppe ekkokammeret fra å ta overhånd, og heller drømme om en framtid uten digitale skiller og informasjonskløfter ved hjelp av mest mulig opplæring om hvordan man kan bruke internett på best mulig måte, og vi har allerede startet med digital kompetanse som en grunnleggende ferdighet i norsk læreplan.

Nettkilder:

file:///E:/eksamens%20forbredelser/Medie-%20og%20informasjonskunnskap%20-%20Teorier%20om%20medienes%20påvirkningskraft%20-%20NDLA.pdf

<https://ndla.no/subjects/subject:14/topic:1:185701/>

<https://ndla.no/subjects/subject:3/topic:1:168542/topic:1:172420/resource:1:17422>

<https://ndla.no/subjects/subject:14/topic:1:185993/resource:1:183295>

<https://ndla.no/subjects/subject:14/topic:1:185993/resource:1:91434>

<https://ndla.no/subjects/subject:1/topic:1:172362/topic:1:188749/resource:1:72573>